

DJELATNOST UNCITRAL-a NA NOVOM PRAVNOM OBLIKU TRGOVAČKOG DRUŠTVA (KAO ODGOVOR NA ANAKRONOST PRAVA DRUŠTAVA)

Prof. dr. sc. Siniša Petrović*

UDK: 347.72.036(100)

341.123:339.5

DOI: 10.3935/zpfz.72.12.10

Izvorni znanstveni rad

Primljeno: prosinac 2021.

Rad se bavi novim predloženim pravnim oblikom trgovačkog društva limited liability enterprise koji je rezultat višegodišnjeg rada Radne skupine I UNCITRAL-a (Komisije Ujedinjenih naroda za međunarodno trgovačko pravo). Slijedeći preporuke Opće skupštine UN-a, UNCITRAL je započeo svoju djelatnost posvećenu mikro, malim i srednjim poduzećima na prvom sastanku Radne skupine 2014. godine. U okviru više zasjedanja, do završnog koje je održano u prvoj polovici 2021. godine, donesena su dva važna pravna instrumenta: Zakonodavni vodič ključnih načela poslovnog registra (Legislative Guide on Key Principles of a Business Registry) i Zakonodavne preporuke o poduzećima s ograničenom odgovornošću (Legislative Guide on Limited Liability Enterprises). Potonji dokument teži poticanju država da u svoja nacionalna prava uvrste novi, u biti hibridni pravni oblik pravnog subjekta (trgovačkog društva) namijenjen obavljanju gospodarske djelatnosti, a osobito je namijenjen zemljama u razvoju u kojima je vrlo velik udio gospodarstva u neformalnoj sferi jer poduzetnici djeluju izvan registriranog područja. To je otežavajuća okolnost kako za njih tako i za države u kojima djeluju. Stoga se nastoji kroz promociju ovog novog i jednostavnog pravnog oblika stvoriti preduvjete za njihov prelazak u formalni sektor, a novim poduzetnicima omogućiti privlačne uvjete da odmah postanu dijelom formalnog gospodarstva.

---

* Dr. sc. Siniša Petrović, profesor Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Trg Republike Hrvatske 14, 10000 Zagreb; sinisa.petrovic@pravo.hr;
ORCID ID: orcid.org/0000-0001-9934-891X

Ključne riječi: limited liability enterprise (LLE), *trgovačko društvo, mala i srednja poduzeća, UNCITRAL*

I. UVOD**

Iako su neki oblici trgovačkih društava ili preteča trgovačkih društava nastali i razvijali se i prije, o pravu trgovačkih društava kakvom ga danas poznajemo može se istinski govoriti tek nastankom i razvojem društava kapitala.¹ To se događa zbog naglaska na kapital umjesto na osobe kao esencijalnim elementima trgovačkih društava. Tome je pridonio svekoliki društveni razvoj, a napose razvoj poduzetništva i industrijski i trgovački pothvati, često povezani s kolonijalnim osvajanjima i začecima kapitalizma. Od suvremenih trgovačkih društava kapitala prvo nastaju dionička društva,² a potom društva s ograničenom odgovornošću.³ Osobitost nastanka potonjeg društva u odnosu na druge pravne oblike društava u tome je da se ono nije razvijalo postupno kroz gospodarsku praksu, nego je nastalo izravnom intervencijom njemačkog zakonodavca, a da prije toga nije postojao sličan pravni oblik.⁴ Iako zbog bitnih razlika koje u pravu društava postoje između pojedinih pravnih sustava, a osobito između država *common law* i kontinentalnih pravnih sustava, vjerojatno ne bi bilo pogrešno vrlo uopćeno zaključiti da je društvo s ograničenom odgovornošću jedan od najraširenijih i najpopularnijih pravnih oblika za obavljanje gospodarske djelatnosti.

** Tekst koji se piše povodom rođendana osobe koja ti je bila jedan od ključnih profesionalnih mentora (pa dijelom i životnih u smislu životnog pristupa poslu) dopušta biti i osoban, barem tematski ili načinom pisanja. Zoran Parać bi, vjerujem, dijelom bio zgrožen nekim idejama narušavanja tradicionalnih i uvriježenih postavki ustroja i djelovanja trgovačkih društava, a dijelom istodobno zadovoljan zbog njihovog preispitivanja. Upravo zato je bila odluka autora da se u ovom tekstu pozabavi temom koja, barem za sada, nije suviše važna za pravnu praksu, no zato otvara neka pravno-ideološka pitanja.

¹ Barbić, Jakša, *Pravo društava, Knjiga prva, Opći dio*, 3. izd., Organizator, Zagreb, 2008., str. 61 i dalje.

² V. Barbić, Jakša, *Pravo društava, Knjiga druga, Društva kapitala, svezak I, Dioničko društvo*, 7. izd., Organizator, Zagreb, 2020., str. 168 i dalje. V. Robins, Nick, *The Corporation That Changed the World: How the East India Company Shaped the Modern Multinational*, Pluto Press, 2006.

³ Barbić, Jakša, *Pravo društava, Knjiga druga, Društva kapitala, svezak II, Društvo s ograničenom odgovornošću*, 7. izd., Organizator, Zagreb, 2020., str. 28 i dalje.

⁴ *Ibid.*, str. 28 – 29.

Jednako tako, zbog spomenutih bitnih razlika među skupinama pravnih sustava, ali i između pojedinih država, praktički je nemoguće nabrojiti sve postojeće pravne oblike u kojima se može obavljati gospodarska djelatnost. Tako to vrijedi i za trgovačka društva. U Hrvatskoj je moguće osnovati dioničko društvo, društvo s ograničenom odgovornošću, jednostavno društvo s ograničenom odgovornošću, javno trgovačko društvo, komanditno društvo, gospodarsko interesno udruženje, europsko gospodarsko interesno udruženje i europsko dioničko društvo. Slični, no ne uvijek i posve isti pravni oblici dostupni su u drugim državama EU-a.⁵ Zbog ograničene nadležnosti europskog prava slijedi i ograničena razina usklađenosti prava društava, a ona je zapravo ponajmanja upravo u pogledu pravnih oblika trgovačkih društava. Naime, ne postoji obveza država članica da sve imaju iste pravne oblike, pa su postojeći pravni oblici u pojedinim državama rezultat dugotrajne poslovne prakse te kulturoloških, društvenih i pravnih specifičnosti. Nacionalni zakonodavac preuzima pravne oblike koji već postoje u drugim državama kada ocijeni da je to potrebno i svrshodno za vlastito gospodarstvo i razvoj i poticanje poduzetništva.⁶

No na razini EU-a postoje dvije iznimke od toga. Riječ je o dva pravna oblika trgovačkih društava koja su kreirana intervencijom europskih institucija s idejom da budu na raspolaganju kao pravni oblici za obavljanje gospodarske djelatnosti u svim državama članicama EU-a. To su europsko gospodarsko interesno udruženje i europsko dioničko društvo.⁷ Njihova relativno mala za-

---

⁵ Usklađivanje nacionalnih prava društava proizlazi iz nadležnosti EU-a za područje unutarnjeg tržišta jer prava država članica moraju stvoriti preduvjete za uredno funkcioniranje unutarnjeg tržišta i ukloniti zapreke koje su posljedica različitih divergentnih nacionalnih pravila. Stoga, a u skladu s načelima proporcionalnosti, supsidijarnosti i podijeljenih ovlasti između država članica i institucija EU-a, europsko pravo intervenira samo onda i utoliko ukoliko je to prijeko potrebno za djelovanje unutarnjeg tržišta i potpuno ostvarenje europskih gospodarskih sloboda (slobodno kretanje robe, radnika, kapitala i usluga te ostvarenje prava poslovnog nastana). Od spomenutih sloboda, za europsko pravo društava najvažnija je sloboda poslovnog nastana.

⁶ Primjer za to su mogućnost ustroja dioničkog društva u Hrvatskoj ne samo dualistički, nego i monistički te uvođenje jednostavnog društva s ograničenom odgovornošću. Cilj je bio olakšati osnivanje društava u Republici Hrvatskoj i na taj način izbjeći da hrvatski osnivači masovno odlaze osnovati društvo u neku drugu državu članicu zbog povoljnijeg korporativnog režima.

⁷ Uredba Vijeća (EEZ) br. 2137/85 od 25. srpnja 1985. o Europskom gospodarskom interesnom udruženju (EGIU), SL L 199, i Uredba Vijeća (EZ) br. 2157/2001 od 8. listopada 2001. o Statutu europskog društva (SE), SL L 294. V. Zakon o uvođenju europskog društva – Societas Europea (SE) i Europskoga gospodarskoga interesnog udruženja (EGIU), Narodne novine br. 107/07 i 110/15.

stupljenost u poslovnoj praksi⁸ pokazatelj je njihove nedovoljne prihvaćenosti, a jedan od razloga za to svakako je i logično preferiranje poduzetnika da se koriste pravnim oblicima trgovačkih društava koji su već godinama etablirani i poznati u državama u kojima se namjerava obavljati gospodarska djelatnost. Pri tome važnu ulogu ima i to da europske gospodarske slobode omogućavaju prekogranično obavljanje djelatnosti i kroz svaki pravni oblik trgovačkih društava koji je poznat u bilo kojoj državi članici EU-a.⁹

Slučaj s pravima društava država članica EU-a i pravnim oblicima u njima ilustrativan je da pokaže kako, unatoč europskoj povezanosti, nije postignuta veća razina usklađivanja i ujednačenosti pravnih oblika. Utoliko i ne čudi da na široj razini, a kamoli globalnoj, ne možemo govoriti o jedinstvenim pravnim oblicima.¹⁰ Postoje pravni oblici trgovačkih društava koji su poznati i prisutni u

---

⁸ Za europsko dioničko društvo v. <https://www.worker-participation.eu/content/download/6230/103998/file/SE-FactsFigures-2018-03-13%20Bologna.pdf> (27. 8. 2021.).

⁹ Obveza svake države članice da prizna trgovačka društava valjana osnovana po pravu druge države članice otvara mogućnost da osnivači društva izaberu državu osnivanja (registriranog sjedišta društva) koju ocijene najpovoljnijom iz bilo kojeg razloga, na primjer zbog troškova osnivanja, jednostavnosti postupka osnivanja, nepostojanja administrativnih ograničenja poslovanja, niskog temeljnog kapitala ili bolje pravne infrastrukture. Tako se mogu opredijeliti za mjesto osnivanja čak i kada u toj državi uopće ne planiraju obavljati djelatnost ili ne u većoj mjeri jer se za stvarno obavljanje poslovanja tamo gdje to namjeravaju mogu koristiti pravom poslovnog nastana (na primjer osnivanjem podružnice, društva kćeri) odnosno slobodom pružanja usluga. Drugim riječima, državljani i trgovačka društva iz EU-a imaju pravo izabrati kao mjesto osnivanja onu državu čije pravo odgovara najviše njihovim potrebama, a logično je očekivati da je to ono pravo koje je za njih najmanje restriktivno te pruža najpovoljnije uvjete djelovanja i koje im je najbolje poznato. Prema čl. 612. st. 1. Zakona o trgovačkim društvima (Narodne novine br. 111/93, 34/99, 121/99, 52/00, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09, 111/12, 125/11, 68/13, 110/15, 40/19; dalje u tekstu – ZTD) inozemna trgovačka društva, pod uvjetima propisanim zakonom, izjednačena su u poslovanju na području Republike Hrvatske s domaćim osobama. Jedini uvjet sastoji se u tome što za trajno obavljanje djelatnosti, dakle poslovni nastan, inozemna trgovačka društva moraju osnovati podružnicu (čl. 612. st. 2 ZTD-a). Hrvatsko pravo, kao i pravo svake države članice EU-a, omogućuje ostvarenje slobode poslovnog nastana i putem osnivanja trgovačkih društava. Inozemni ulagač, što uključuje i sve pravne osobe čije je registrirano sjedište izvan Republike Hrvatske, osniva ili sudjeluje u osnivanju trgovačkih društava u Republici Hrvatskoj, u njima stječe prava i preuzima obveze pod istim uvjetima i ima isti položaj kao i domaća osoba (čl. 619. – 620. ZTD-a).

¹⁰ To je pomalo paradoksalno, imajući na umu nikad veću gospodarsku povezanost i globalizaciju gospodarskih odnosa. No, s druge strane, u skladu je sa stajalištem da je riječ o intrinzično nacionalnoj domeni da svaka država uređuje svoj gospodarski i s time povezan pravni sustav. Pravni oblici i unutarnje uređenje pravnih oblika za

velikom broju država, primjerice svakako dioničko društvo i društvo s ograničenom odgovornošću, no često su razlike među njima tolike da se ni na koji način ne može govoriti o jedinstvenom uređenju. Dapače, razlike su ponekad tolike da je osobama iz jedne države potpuno neprepoznatljivo društvo u drugoj državi, iako je riječ o nominalno istom pravnom obliku koji je itekako poznat i raširen u njihovoj državi. Veća sličnost istog pravnog oblika trgovačkih društava postoji u državama koje su povezane geografski, gospodarski ili pripadaju istom pravnom krugu. Uopćeno se čini ispravnim kazati da ne postoji nijedan pravni oblik trgovačkog društva koji je globalno uređen na jednak način. Nameće se pitanje je li to istinska zapreka poduzetništvu i poslovanju, tj. bi li prekogranično poduzetništvo bilo jednostavnije, privlačnije i raširenije kada bi postojao jedan jedinstveni globalni pravni oblik trgovačkog društva.

Na drugoj razini promišljanja, nije sporno da se često raspravlja o tome koji je pravni oblik najpovoljniji. Dakako, na to nema jednoznačnog odgovora. Moraju se uzeti u obzir sve okolnosti: opseg poslovanja, geografska raširenost gospodarske djelatnosti, otvorenost djelatnosti konkurenciji, tko su osobe koje se bave poduzetništvom, kakvi su drugi uvjeti poslovanja u nekoj državi itd. Neka načelna shvaćanja o tome su notorna: zbog neodgovornosti članova za obveze društva, osim iznimno, privlačnija su društva kapitala, dioničko društvo zahtijeva veći kapital i namijenjeno je većem broju članova nego drugi oblici trgovačkih društava, ustroj i upravljanje društvom s ograničenom odgovornošću su jednostavniji, veze među članovima su uže, iako baš stoga nerijetko dolazi do unutarnjih trzavica i sukoba između članova. Prihvaćajući najpovoljnije elemente svakog od pravnog oblika trgovačkih društava, počelo se razmišljati o stvaranju prijelaznih oblika koji sadržavaju elemente nekih od prije poznatih pravnih oblika, neke vrste hibrida.¹¹

To je osobito slučaj kod mikro, malih i srednjih poduzeća¹² koja su itekako

---

obavljanje poduzetništva izraz su i gospodarskog, pa čak bi se moglo kazati i kulturnološkog nasljeđa i tradicije.

¹¹ V. npr. pivotalno djelo Ribstein, Larry, E., *The Rise of the Uncorporation*, Oxford University Press, 2010. Za neke konkretne primjere u pojedinim državama v. Micro, small and medium-sized enterprises; Features of simplified business incorporation regimes, UNCITRAL, 10 December 2013, A/CN.9/WG.1/WP.82, str. 5 – 13, i Possible Alternative Legislative Models for Micro and Small Businesses; Submissions from Italy and France, UNCITRAL, 9 September 2014, A/CN.9/WG.1/WP.87.

¹² V. Preporuku Komisije od 6. svibnja 2003. vezana uz definiciju mikro, malih i srednjih poduzeća, C (2003) 1422, SL L 124, 20. 5. 2003., str. 36 – 41. V. revidirani najnoviji Vodič za korisnike o definiciji malih i srednjih poduzeća iz 2020. godine, <https://data.europa.eu/doi/10.2873/782201> (1. 9. 2021.). To je globalno prihvaćen i najrašireniji način klasifikacije poduzeća u mikro, mala i srednja, iako nije obvezu-

važna za gospodarstvo jer posvuda čine najveći broj poduzetnika.¹³ Baš radi njih nastaje najviše ideja za potpuno nove ili hibridne pravne oblike, ne bi li ih se kroz novo uređenje, koje će poduzeticima biti gostoljubivije i privlačnije, potaknulo na obavljanje gospodarske djelatnosti. Pri tome se kao ključni elementi koji moraju biti zadovoljeni ne bi li pravni oblici bili atraktivni osobito ističu neki: pravna osobnost, fleksibilnost i široka sloboda unutarnjeg uređenja te neodgovornost članova za obveze društva,¹⁴ a onda se unutar tih općih elemenata raspravlja o pojedinim pitanjima koja su za poduzetnike osobito važna. To su, primjerice, pitanje opsega dopuštenih djelatnosti, temeljnog kapitala, zaštite vjerovnika, transparentnosti u poslovanju i obvezi publikacije određenih aspekata poslovanja i unutarnjeg ustroja itd.¹⁵

II. RAD UNCITRAL-a NA PROMICANJU MIKRO, MALIH I SREDNJIH PODUZEĆA

Radna skupina I UNCITRAL-a započela je svoj rad na pitanjima mikro, malih i srednjih poduzeća¹⁶ na svom 22. zasjedanju u veljači 2014. godine te-

---

jući, pa su moguće i drugačije podjele na nacionalnoj ili regionalnoj razini.

¹³ Fascinantan je podatak da od svih poduzeća u EU-u mala i srednja poduzeća predstavljaju po broju 99 %. V. https://ec.europa.eu/growth/smes/sme-definition_en (1. 9. 2021.). V. i druge podatke u Selected activities of international and intergovernmental organizations to promote micro, small and medium-sized enterprises, UNCITRAL, 4 December 2013, A/CN.9/WG.1/WP.81 str. 4 – 6.

¹⁴ V. Micro, small and medium-sized enterprises; Legal questions surrounding the simplification of incorporation, UNCITRAL, 8 September 2014, A/CN.9/WG.1/WP.86, str. 6 – 8.

¹⁵ Za neke ideje glede toga za hrvatsko pravo v. Jakšić, Tomislav; Petrović, Siniša, *Mogući pravci izmjena i dopuna hrvatskoga prava društava*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 37, br. 3, 2016., str. 1114 i dalje.

¹⁶ Kao što je kazano, zbog mogućih različitih klasifikacija, mikro, mala i srednja poduzeća mogu se razlikovati i značajno prema svojoj prirodi, veličini, opsegu poslovanja i slično, no vrlo uopćeno mogu se istaknuti neke njihove značajke: manje su veličine i često ih osnivaju i vode pojedinci ili pripadnici iste obitelji; uopće nemaju zaposlene ili ih je malo; za pristup kapitalu često se oslanjaju na rodbinske ili prijateljske veze; pristup kapitalu je ograničen; često im je teži pristup bankovnim i financijskim uslugama; ograničen pristup tržištu, osobito u državama s nedostatno razvijenom infrastrukturom; za njihovu veličinu, nerazmjerno su opsežno regulirana propisima (ima velik broj propisa koji se na njih primjenjuju, procedure osnivanja i registracije su komplicirane); imaju ograničen pristup mehanizmima alternativnog rješavanja sporova; nerijetki je problem uređenje pitanja odvajanja osobne imovine članova i imovine poduzeća što dovodi do toga da se nepovoljni poslovni rezultati poduzeća odražavaju izravno na imovini članova; poteškoće u prijenosu udjela i poslovanja

meljem mandata UNCITRAL-a iz 2013. godine s ciljem smanjivanja pravnih zapreka s kojima se mikro, mala i srednja poduzeća suočavaju za vrijeme svoga postojanja.¹⁷ Za to zasjedanje tajništvo UNCITRAL-a pripremio je dva dokumenta koji su trebali poslužiti kao temelj za daljnji rad: jedan o aktivnosti međunarodnih organizacija na promicanju mikro, malih i srednjih poduzeća,¹⁸ a drugi o obilježjima pojednostavljenih mehanizama osnivanja tih poduzeća.¹⁹ Uz to, za kasnija zasjedanja je tajništvo pripremio još nekoliko dokumenata (o najboljim praksama u registraciji poduzeća,²⁰ a o pravnim pitanjima pojednostavljenog osnivanja poduzeća²¹ i o mogućim mehanizmima smanjivanja pravnih prepreka osnivanju mikro, malih i srednjih poduzeća²²) koji su svi zajedno bili temelj za kasnije rasprave i konačne tekstove dvaju konačnih proizvoda i najvažnije dokumente Radne skupine I UNCITRAL-a u proteklih nekoliko godina - jedan o registraciji poduzeća, a drugi posvećen poduzećima s ograničenom odgovornošću.

Iako je izvorni plan, koji je iznesen na prvom zasjedanju 2014. godine u New Yorku, da se rad Radne skupine usmjeri na izradu model-zakona novog pravnog oblika (ili hibridnog pravnog oblika) trgovačkog društva (poduzeća),²³ ubrzo se shvatilo da je za promicanje mikro, malog i srednjeg poduzetništva jednako tako važno nastojanje da se utvrde, a potom ponude državama jedinstvena ključna načela registracije poduzeća odnosno registracije obavljanja gospodarske djelatnosti, bez obzira na to u kojem se pravnom obliku djelatnost obavlja. To je bio razlog zbog kojega se Radna skupina ubrzo posvetila radu na tom području, pa je i prvi završni dokument koji je usvojen Zakonodavni vodič

---

na druge osobe; izložena su financijskim teškoćama u okruženju u kojem djeluju. V. Access to credit for micro, small and medium-sized enterprises (MSMEs), UNCITRAL, 28 July 2021, A/CN.9/WG.I/WP.124.

¹⁷ Official Records of the General Assembly, Sixty-eighth Session, Supplement No. 17 (A/68/17), para. 321.

¹⁸ Selected activities of international and intergovernmental organizations to promote micro, small and medium-sized enterprises, 4 December 2013, A/CN.9/WG.I/WP.81.

¹⁹ Micro, small and medium-sized enterprises; Features of simplified business incorporation regimes, 10 December 2013, A/CN.9/WG.I/WP.82.

²⁰ Best practices in business registration, 5 September 2014, A/CN.9/WG.I/WP.85.

²¹ Micro, small and medium-sized enterprises Legal questions surrounding the simplification of incorporation, 8 September 2014, A/CN.9/WG.I/WP.86.

²² Reducing the legal obstacles faced by micro, small and medium-sized enterprises (MSMEs), 12 August 2015, A/CN.9/WG.I/WP.92.

²³ Uza sve ograde i svijest o esencijalnom razlikovanju dvaju pojmova, ovdje se oni uglavnom koriste kao sinonimi da se označi nov pravni oblik za obavljanje gospodarske djelatnosti o kojem se raspravljalo u Radnoj skupini I UNCITRAL-a.

ključnih načela poslovnog registra (*Legislative Guide on Key Principles of a Business Registry*).²⁴ U biti, na svakom zajeđanju Radne skupine raspravljalo se i o temi poslovne registracije i o pravnim oblicima za mikro, mala i srednja poduzeća, no sve do usvajanja Zakonodavnog vodiča 2019. godine naglasak je bio manje na pravnim oblicima.

Ne treba čuditi da je u radu Radne skupine neprestano bilo prisutno, za rad UNCITRAL-a uobičajeno, promicanje vlastitih načela djelovanja trgovačkih društava i postupaka registracije u pojedinim državama, a osobito se uočavalo razlikovanje sustava registracije između država *common law* i kontinentalnih pravnih sustava. Primjerice, treba li registracija biti po sustavu pune provjere prije registracije, s jedne strane, i, s druge strane, deklaratornih sustava u kojima je uloga registra poslovnih subjekata puno drugačija te upis u odgovarajući registar nema konstitutivni učinak ni prilikom osnivanja. Potom, koja je uloga posrednika (*intermediaries*) u postupku osnivanja i registracije, prije svega javnih bilježnika, te koja je i koja treba biti razina pouzdanosti u istinitost podataka upisanih u registru. Kako je to redovito kod UNCITRAL-a,²⁵ ipak je postignut kompromis oko tih i drugih izvorno suprotnih shvaćanja. Koristi se potpuno neutralni jezik koji ne preferira nijedno od aktualnih rješenja u različitim sustavima, nego se samo činjenično navode razlike koje postoje.²⁶

---

²⁴ https://uncitral.un.org/en/texts/msmes/legislativeguides/business_registry (1. 9. 2021.).

²⁵ Pomalo je paradoksalno bilo da su u raspravama o mikro, malim i srednjim poduzećima značajno više sudjelovale (prema klasifikaciji UN-a) razvijene države, a značajno manje slabije razvijene države. Upravo je velika prisutnost neregistriranih poduzeća u manje razvijenim državama bila razlog da se uopće započne rad na pitanjima njihove registracije i donošenju načela koja će registraciju učiniti dostupnijom i jednostavnijom ne bi li se povećao postotak „formalnog“ u odnosu na „neformalni“ gospodarski sektor. Neke su države preko UNCITRAL-a nastojale promovirati svoje pravne i gospodarske modele tvrdeći da su njihova rješenja optimalna, istinski ne vodeći računa o pravim interesima manje razvijenih država. Na zasjedanjima su vrlo aktivno sudjelovali i predstavnici Svjetske banke i UNCTAD-a nudeći pak svoje gotove modele. Kako je to doista vrlo učestalo u međunarodnim organizacijama, pa i u UNCITRAL-u, rasprave su nekim delegacijama ponekad služile tek kao forum za reklamiranje svojih nacionalnih sustava i ostvarivanje gospodarskog, pa i političkog utjecaja, a sve pod krinkom pomoći manje razvijenim državama.

²⁶ Na primjer, kao metafora i inače rada UNCITRAL-a, glede sudjelovanja javnih bilježnika u postupku osnivanja trgovačkih društava i njihovog upisa u registar, kompromis je postignut (na prijedlog Hrvatske) rečenicom: „States shall consider providing for no involvement of intermediaries in the registration of MSMEs.“ Time se države samo obvezuju da razmotre je li uključenost javnih bilježnika važna i treba li ju se, ako je već prisutna, i zadržati, ali bez obveze da se doista i propiše da njihova uključenost nije obvezatna, ako države tako odluče. Istodobno, ipak se šalje signal

U odnosu na pravni oblik mikro, malih i srednjih poduzeća, inicijalna ideja tajništva UNCITRAL-a bila je donošenje model-zakona, a ne zakonodavnog vodiča,²⁷ te je u tu svrhu već 2014. godine za jesensko zasjedanje Radne skupine pripremljen Nacrt model-zakona o pravnom obliku poduzeća s jednim članom.²⁸ Kolumbija je još prije²⁹ predložila alternativni Nacrt model-zakona, koji je utemeljen na nacionalnom propisu, a ključna je razlika od modela koji je predložilo tajništvo u tome što se omogućava osnivanja poduzeća s više od jednog člana.³⁰ No postoje i brojne druge razlike, a valja napomenuti da je kolumbijski zakon nastao pod velikim utjecajem SAD-a. Kroz nekoliko zasjedanja upravo oko toga se vodila najveća rasprava između zagovornika kolumbijskog (u biti američkog prijedloga) i onih država koje su smatrale da treba prvo razmotriti sve mogućnosti koje se u nacionalnim propisima pojedinih država nude,³¹ umjesto da se bespogovorno prihvati američki prijedlog bez prethodne evaluacije mogućih drugih modela. Naposljetku je prevladalo stajalište da ne bi bilo dobro apriorno se opredijeliti za jedan nacionalni model koji bi postao model UNCITRAL-a, prije svega zato što bi mnoge države to shvatile kao vanjski, nametnuti model.³² Nakon spomenute odluke da se pristupi izradi zakonodavnog vodiča, a ne model-zakona, prvi je nacrt pripremila tajništvo UNCITRAL-a za proljetno zasjedanje Radne skupine koje je održano 2015. godine,³³ a on je

---

da i na taj način treba razmotriti mogućnost jednostavnijeg osnivanja mikro, malih i srednjih poduzeća.

²⁷ Za razlikovanje v. <https://uncitral.un.org/en/about/faq/texts> (14. 9. 2021.).

²⁸ Micro, small and medium-sized enterprises Draft model law on a single-member business entity, 5 September 2014, A/CN.9/WG.I/WP.86/Add.1.

²⁹ Observations by the Government of Colombia, 2 December 2013, A/CN.9/WG.I/WP.83.

³⁰ Važno je naglasiti da je taj kolumbijski propis izrađen uz pomoć stručnjaka iz SAD-a, koje ga nude i kao, po njihovu mišljenju, idealni model za zemlje u razvoju, pri čemu se delegacija SAD-a nije ustručavala otvoreno priznati zainteresiranost za promicanje svojega modela (i) iz političkih razloga.

³¹ Npr. Possible Alternative Legislative Models for Micro and Small Businesses Submissions from Italy and France, 9 September 2014, A/CN.9/WG.I/WP.87.

³² U radu je važan doprinos imala delegacija Svjetske banke koja je na temelju svojega rada u brojnim državama dala prijedloge za poboljšanje investicijske klime kada je riječ o osnivanju mikro, malih i srednjih poduzeća. Kao neke od važnih elemenata valja istaknuti: pitanje napuštanja temeljnoga kapitala uopće kao obvezatnoga u osnivanju društava u kojima članovi ne odgovaraju za obveze društva; registracija online, ubrzavanje sustava registracije sveukupnom informatizacijom, napuštanje obvezatne uključenosti javnih bilježnika prilikom osnivanja i registracije itd.

³³ Micro, small and medium-sized enterprises Draft model law on a simplified business entity, 28 January 2015, A/CN.9/WG.I/WP.89.

potom doživio mnoge, pa i radikalne promjene,³⁴ sve do konačnog usvajanja na zasjedanju UNCITRAL-a u ljeto 2021. godine.

Kao ključni elementi rasprava ili prijepora na svim zasjedanjima, uključujući i na sastanku UNCITRAL-a 2021. godine (kada su neke delegacije pokušale preotvoriti već usuglašena pitanja), mogu se izdvojiti sljedeći:

- ideja stvaranja potpuno novog pravnog oblika poduzeća, koji u biti nije poznat niti u jednom pravnom sustavu ili stvaranje kompilacije rješenja iz nacionalnih prava uz ipak prevladavanje tek nekih prava;
- pravni oblik pod radnim nazivom United Nations Limited Liability Organization (UNLLO)³⁵ svojevrsni je hibrid između društava osoba i društava kapitala;
- članovi društva ne odgovaraju za obveze društva, ali istodobno, različito negoli je uobičajeno kod dosad poznatih takvih pravnih oblika društava kapitala, društvo nema temeljni kapital i nema obveze unosa ikakvog uloga u društvo od strane članova;
- mogu li članovi biti samo fizičke osobe ili i pravne osobe;
- treba li predvidjeti posebna pravila koja se primjenjuju, ako članovi UNLLO-a ne odluče drugačije (dispozitivne odredbe), ili u potpunosti prepuštiti praktički sve autonomiji članova, što zapravo dovodi do toga da ne iskoriste li članovi to pravo na samostalno uređenje, pitanje koja se pravila primjenjuju;

³⁴ Draft Legislative Guide on an UNCITRAL Limited Liability Organization, 25 July 2016, A/CN.9/WG.I/WP.99 i A/CN.9/WG.I/WP.99/Add.1; Draft Legislative Guide on an UNCITRAL Limited Liability Organization, 24 July 2018, A/CN.9/WG.I/WP.112; Draft Legislative Guide on an UNCITRAL Limited Liability Organization, 16 January 2019, A/CN.9/WG.I/WP.114; Draft Legislative Guide on an UNCITRAL Limited Liability Organization, 30 July 2019, A/CN.9/WG.I/WP.116; Draft Legislative Guide on an UNCITRAL Limited Liability Organization, 15 January 2020, A/CN.9/WG.I/WP.118; Draft Legislative Guide on an UNCITRAL Limited Liability Organization, 30 November 2020, A/CN.9/WG.I/WP.122.

³⁵ U konačnoj verziji Zakonodavnog vodiča prihvaćen je naziv *limited liability enterprise* (LLE). Čini se da je šteta da se već iz imena ne vidi da je projekt nastao pod okriljem UNCITRAL-a. Razlog za to su pitanja zaštite imena i žiga UN-a i njegovih tijela i organizacija. Na taj način, uz ime *limited liability enterprise*, pitanje je kako će se ono prevoditi na pojedine jezike, ne samo službene jezike UN-a, te hoće li biti vidljivo, ovisno o načinu uređenja u nacionalnim pravima, da je riječ o jedinstvenom pravnom obliku koji bi trebao biti globalno prepoznatljiv. Nažalost, nije prihvaćen ni prijedlog da se u imenu konkretnog poduzeća vidi da je riječ o modelu LLE tako da upravo ta kratica (LLE) bude neovisno o jeziku na kojem je tvrtka (ime) poduzeća, slično kao što je u EU-u slučaj s europskim dioničkim društvom - *Societas Europaea* - i kraticom SE.

- treba li temeljno pravilo biti da UNLLO-om upravljaju njegovi članovi (ako ne uredi drugačije), čime UNLLO podsjeća na društvo osoba;
- ako članovi ipak odluče da će u UNLLO-u postojati profesionalni menadžeri (direktori) koji nisu ujedno članovi društva, trebaju li pravila za upravljanje u tom slučaju biti jednaka onima koja se primjenjuje kada samo članovi upravljaju društvom;
- kakva trebaju biti pravila o upravljanju ako u funkciji direktora sudjeluju dijelom članovi, a dijelom osobe koje nisu članovi društva;
- mogu li direktori (*managers*) biti i pravne osobe ili pak samo fizičke osobe;
- kako odrediti opseg ovlasti članova odnosno direktora (*managers*) ako UNLLO-om ne upravljaju samo članovi odnosno kako postaviti granice između ovlasti članova i direktora;
- pitanje zastupanja UNLLO-a u okviru različitih okolnosti upravljanja (samo članovi, samo osobe koje nisu članovi društva ili društvom upravljaju dijelom članovi, a dijelom osobe koje nisu članovi društva);
- postoje li granice ovlasti u upravljanju i u zastupanju i kako one utječu na odnose s trećima (obvezivanje UNLLO-a koje bi netko u ime i za račun UNLLO-a preuzeo izvan granica svojih ovlasti);
- u vezi s time, pitanje obveze na lojalno postupanje i obveze vođenja brige o interesima i dobrobiti društva (*duty of loyalty* i *duty of care*);
- načina zastupanja UNLLO-a ako je za zastupanje ovlašteno više osoba (skupno ili pojedinačno zastupanje);
- pojam „udjela“ (*share*), koji je za neke delegacije predstavljao problem jer suviše implicira da se radi o korporativnom obliku (*corporate form*), iako je ideja da novi pravni oblik bude nešto između onoga što bi se u hrvatskom pravu nazivalo društvima osoba i društvima kapitala;³⁶
- što je potrebno za osnivanje (registraciju) poduzeća, a kojim se dokumentom i u kojoj formi naknadno mogu urediti interni odnosi između članova UNLLO-a;
- kakav može biti oblik toga dokumenta (*organizational rules*), mora li on biti u pisanom obliku ili ne;
- većine potrebne za donošenje odluka unutar poduzeća;
- koja bi bila temeljna pravila koja su primjenjiva ako članovi poduzeća

³⁶ U konačnom tekstu i nema pojma *share*, nego se umjesto toga koristi *membership* i *membership rights*.

ne urede drugačije, a u okviru toga koja bi pravila Zakonodavnog vodiča bila kogentna;

- kada se, pod kojim uvjetima i u odnosu na što mogu na drugu osobu prenijeti članska prava u UNLLO-u; je li moguće prenijeti samo upravljačka prava bez prijenosa imovinskih i obrnuto, tj. je li moguće da netko ostane članom društva, a na drugoga s učinkom *erga omnes* prenese samo imovinska prava, npr. pravo na dividendu, no i dalje zadrži pravo na sudjelovanje u donošenju odluka (pravo na upravljanje);³⁷
- na načelnoj razini, treba li temeljno pravilo biti da svi članovi imaju jednaka prava (po glavama) ili njihova prava moraju biti prije svega odraz uloga u društvu; ispravno, zauzeto je stajalište da je prva varijanta adekvatnija za društvo ovakvog pravnog oblika (u biti *intuitu personae*), koje ipak naglašava obilježja društava osoba te ističe važnost osobne povezanosti članova i međusobnog povjerenja, unatoč tome što ima i obilježja društva kapitala (nema odgovornosti članova, iako društvo nema temeljni kapital);
- obvezu čuvanja određene dokumentacije društva i pravo članova na dostupnost te dokumentacije;
- način rješavanja sporova između članova UNLLO-a te promicanje alternativnih načina rješavanja sporova, što je u skladu s radom i mandatom UNCITRAL-a.

---

³⁷ Ovaj koncept, prihvatljiv i priznat u nekim državama, osobito *common law* sustava, za brojne je delegacije iz država *civil law* bio ne samo neuobičajen, nego i potpuno neprihvatljiv. Dakako, pri tome se ne dira u mogućnost ugovornog prijenosa nekih prava (npr. prava na dividendu), no takva ugovorna utanačenja nemaju učinak u odnosu na društvo i *erga omnes*, nego djeluju samo između prenositelja i stjecatelja. Unatoč tim načelno istaknutim razlikama, pokazalo se u raspravi da je krajnji pravni učinak obaju pristupa, uz neke modifikacije, jednak: ako nacionalno pravo ne dopušta parcijalni prijenos prava prema pravilima statusnog prava, ali dopušta da se neka prava prenesu ugovornim putem (bez statusnopravnih učinaka), npr. prijenos prava na dividendu, dok je za prijenos sveukupnog članstva potrebna suglasnost svih drugih članova, sličan je učinak kao i da se propiše da se mogu načelno prenijeti samo imovinska prava, dok se za prijenos upravljačkih prava traži suglasnost ostalih članova. Dakako, razlika je doktrinarna - je li prijenos dijela prava moguć već statusnopravnim pravilima ili samo ugovorno. No, kao što je naglašeno, baš je rasprava pokazala da obje skupine pravnih sustava zapravo teže jednakim učincima glede prava na prijenos članstva u cjelini (suglasnost svih ostalih članova), unatoč tome što imaju doktrinarno različita polazišta.

III. OSNOVNA OBILJEŽJA LLE-a

1. Općenito

Zakonodavni vodič o poduzećima s ograničenom odgovornošću (LLE)³⁸ ima 32 preporuke podijeljene u 13 dijelova. Kako bi se naglasilo da je riječ o preporukama, svaka započinje s time da bi nacionalni propis koji uređuje LLE „trebao“ urediti pojedina pitanja na određeni način. Ovdje se preporuke ne opisuju redom iz Zakonodavnog vodiča, nego uz pokušaj isticanja onih najvažnijih slijedom koji se čini logičnim tako da se neki dijelovi odnosno neke preporuke povezuju.

U općim odredbama naznačuju se ključna obilježja LLE-a. To su pravna osobnost, (ne)odgovornost članova za obveze LLE-a, pitanje temeljnog kapitala, tvrtka i predmet poslovanja LLE-a. Ta obilježja, s jedne strane, razlikuju LLE od drugih i/ili sličnih pravnih oblika, a, s druge strane, podsjećaju na neke poznate postojeće pravne oblike. Upravo na temelju tih obilježja može se uočiti po čemu je LLE ipak novi pravni oblik obavljanja gospodarske djelatnosti, iako ne donosi dosada nepoznata, radikalno inovativna obilježja, barem ne u usporedbi s povijesno inovativnim rješenjima ustroja i djelovanja dioničkog društva ili društva s ograničenom odgovornošću u trenutku kada su ta društva nastala.

Već se prije naglasilo da je pitanje imena (u konačnici LLE) bilo sporno cijelo vrijeme trajanja rasprava unutar Radne skupine. Ma koliko god ime nije odlučno, nego je važniji sadržaj, nastojalo se pronaći ime koje će ipak biti naznaka da je riječ o novom pravnom obliku, a koje će upozoriti i na to da je taj novi oblik poduzeća nastao pod okriljem UNCITRAL-a. Radna je verzija imena bila UNLOO (*United Nations Limited Liability Organization*), no ona se nije mogla zadržati zbog zaštite imena i žiga međunarodne organizacije. Tvrtka (ime) LLE mora sadržavati oznaku da je riječ o tom pravnom obliku (*limited liability enterprise* ili LLE).³⁹

Čini se bitnim da se iz imena vidi da je riječ o pravnom obliku u kojem nema odgovornosti članova za obveze (*limited liability*), i to se izričito ističe u preporuci.⁴⁰ Povezano s time je pitanje pravne osobnosti LLE-a koja je različita od

³⁸ U tekstu se ovaj UNCITRAL-ov pravni oblik koji obavlja gospodarsku djelatnost naziva prema engleskoj skraćenici LLE ili u prijevodu punog naziva poduzeće s ograničenom odgovornošću (*limited liability enterprise*), kako bi se time izbjeglo miješanje s društvom s ograničenom odgovornošću.

³⁹ Preporuka 6.

⁴⁰ Preporuka 4. Dakako, primjenjiv je institut proboja pravne osobnosti u slučaju zlorabre okolnosti da članovi ne odgovaraju za obveze društva, no to se posebno

pravne osobnosti člana odnosno njegovih članova. Smatralo se, opravdano, da i to pitanje treba biti izrijekom uređeno⁴¹ jer neodgovornost članova za obveze ne mora automatski značiti postojanje pravne osobnosti LLE-a; ima slučajeva da poduzeća (društva) s više članova koja mogu obavljati (i) gospodarsku djelatnost nemaju pravnu osobnost.⁴²

LLE nema propisan minimalni temeljni kapital i uopće ne mora imati temeljni kapital. Ovdje je riječ o ponekad kontroverznom konceptu ako pravni oblik poduzeća u kojem članovi ne odgovaraju za obveze društva nema propisan minimalni temeljni kapital. No činjenica je da su u zadnje vrijeme stvoreni u nekim državama pravni oblici trgovačkih društava kapitala (u kojima članovi ne odgovaraju za obveze društva), a da im je temeljni kapital izrazito nizak, gotovo zanemariv.⁴³ Prema logici Zakonodavnog vodiča, čak ako države inače zahtijevaju minimalni temeljni kapital za društva u kojima članovi ne odgovaraju za obveze društva, ta se pravila ne bi trebala primjenjivati na LLE.⁴⁴ U skladu s time, pitanje unosa uloga u LLE dispozitivne je prirode te nacionalni propis koji uređuje LLE ne bi trebao propisivati obvezatne uloge članova. O vrsti, vrijednosti i vremenu unosa uloga u LLE članovi se mogu dogovoriti u

---

ne uređuje kao izričit pravni institut. Pojedine države imaju u vezi s time različita pravila i doktrinarni koncepte pa se to pitanje prepušta njima da ga urede u nacionalnim propisima. Koristi se neutralniji izraz „uklanjanja zaštite ograničene odgovornosti“ (*lifting the limited liability protection*). V. Draft Legislative Guide on an UNCITRAL Limited Liability Organization, 30 November 2020, A/CN.9/WG.I/WP.122, str. 15 – 16. Ipak, može se upozoriti na preporuke 23 i 24 koje predviđaju zabranu isplate dividende i podjelu imovine društva članovima ako bi to značilo da imovina LLE-a bude manja od njegovih obveza ili da LLE ne bi mogao podmiriti svoje dugove. Time se zapravo ne određuje probijanje pravne osobnosti, no riječ je ipak o uvriježenom obliku zaštite trećih od zadiranja članova u imovinu društva i ne bi trebalo biti spora da se on, pod uvjetom da je prihvaćen u nacionalnom pravu, primjenjuje i na LLE.

⁴¹ Preporuka 3.

⁴² Na primjer, u njemačkom pravu javno trgovačko društvo i komanditno društvo, iako su razvijeni koncepti koji, s razlogom i sasvim logično, dovode do toga da su učinci kao da društva imaju pravnu osobnost. Odlučno je, naime, da glede pravnih posljedica nema potpunog poistovjećivanja društva i njegovih članova.

⁴³ Na primjer, upravo u hrvatskom pravu jednostavno društvo s ograničenom odgovornošću. Slično je i u drugim državama EU-a, kao posljedica nastojanja država da privuku osnivanje društava jer bi se u protivnom brojni potencijalni osnivači opredijelili za države koje ionako dopuštaju osnivanje društava bez odgovornosti članova i bez temeljnog kapitala, zbog primjene europskih sloboda o poslovnom nastanu, slobodi pružanja usluga i slobodi kretanja kapitala.

⁴⁴ V. Draft Legislative Guide on an UNCITRAL Limited Liability Organization, 30 November 2020, A/CN.9/WG.I/WP.122, str. 16.

organizacijskim pravilima.⁴⁵ Takav pristup ne bi smio dovesti do zlouporaba ili oštećenja LLE-a ili trećih osoba. Stoga postoje mnogobrojne preporuke koje služe sprečavanju zlouporaba koje su povezane i s pitanjem pravne osobnosti i neodgovornosti članova za obveze društva.⁴⁶

LLE se može baviti bilo kojom dopuštenom poslovnom ili gospodarskom djelatnošću.⁴⁷ Zakonodavni vodič u tome ne postavlja ograničenja, no ona su moguća prema nacionalnom pravu jer neke države predviđaju da se određene djelatnosti mogu obavljati samo u nekim pravnim oblicima. Uz to, čini se važnim naglasiti i da je ideja da djelatnosti koje LLE namjerava obavljati ne moraju biti taksativno navedene, nego da je dopuštena i opća naznaka djelatnosti.⁴⁸

2. Osnivanje LLE-a

Zakonodavni vodič ne ulazi u tehnička pitanja osnivanja LLE-a jer je to pitanje domena nacionalnih pravila o registraciji poduzeća, učinku registracije odnosno upisa u odgovarajući registar, trenutka stjecanja pravne osobnosti, uključenosti trećih osoba u postupak osnivanja (npr. javnih bilježnika). Osim toga, time se bavi na načelnoj razini posebni Zakonodavni vodič posvećen registrima i postupku registracije koji je nastao u okviru iste Radne skupine neposredno prije Zakonodavnog vodiča za LLE.

Koristeći se neutralnim rječnikom, Zakonodavni vodič određuje da se LLE smatra osnovanim kada bude registriran.⁴⁹ Time se ne otvara, kako se pokazalo u raspravi na Radnoj skupini, kontroverzno pitanje je li postupak registracije deklaratoran ili konstitutivan. Izabranom terminologijom prepušta se državama članicama da, u skladu sa svojim pravom, odrede koji je odlučan trenutak da se smatra da je upis u registar obavljen jer se preporukom zapravo samo propisuje da do registracije mora doći i da je to bitno za stjecanje pravne osobnosti LLE-a. Obvezom registracije zapravo se nastoji utjecati da velik broj država sa značajnim udjelom neregistriranih poduzeća (koja djeluju u sferi „neformalne

---

⁴⁵ Preporuka 21.

⁴⁶ Na primjer, prije spomenute preporuke o zabrani podjele imovine pod određenim pretpostavkama (preporuke 23 i 24), propisani standard ponašanja i obveza postupanja u dobroj vjeri (dužnost djelovanja uz brižnu pažnju i u interesu LLE-a) – preporuka 20, obvezu vođenja odgovarajućih poslovnih knjiga i njihovu transparentnost u odnosu na članove LLE-a i druge osobe (preporuke 30 i 31), obvezu da u tvrtki bude vidljivo da je riječ o LLE-u itd.

⁴⁷ Preporuka 2.

⁴⁸ Kao, na primjer, i u čl. 33. st. 2. ZTD-a.

⁴⁹ Preporuka 8.

ekonomije“) urede svoj sustav kako bi uz registraciju poduzeća vezale pogodnosti koje takvi gospodarski subjekti uživaju, za razliku od onih koji nastavljaju djelovati u neformalnom području.

Za upis u registar traži se istinski minimalan broj podataka, čime se nastoji također djelovati promotivno na registraciju, ne opterećujući poduzetnike podacima koji se ne smatraju prijeko potrebnima da bi LLE poslovao i da bi se trećim osobama preko javno dostupnih podataka pružila odgovarajuća razina pravne sigurnosti.⁵⁰ Traži li neka država za poduzeća koja se upisuju u sudski registar i dodatne podatke, apel je tim državama da u odnosu na LLE te zahtjeve svedu na minimum.

Jedno od pitanja o kojem su dugo raspravljalo odnosi se na „organizacijska pravila“ (*organization rules*). Riječ je o temeljnom ustrojbenom aktu LLE-a koji je ujedno i osnivački akt LLE-a. Preporuka određuje da je na nacionalnom zakonodavcu da odredi obvezatni ili dopušteni oblik organizacijskih pravila,⁵¹ pa je tako moguće da ona budu i u usmenom obliku. Razlog tom, za mnoge (razvijenije) države u najmanju ruku čudnom rješenju, jest stanje u mnogim drugim, manje razvijenim državama u kojima prevladavaju neformalniji oblici poslovanja.⁵² U pogledu sadržaja organizacijskih pravila, ona mogu rješavati sva pitanja za koja su inače predviđena dispozitivna rješenja.⁵³ U mjeri u kojoj se njima ne uredi nešto drugačije voljom osnivača, primjenjivala bi se rješenja koja su sadržana u preporukama Zakonodavnog vodiča. No, dakako, to ovisi o tome kako će neka država pristupiti implementaciji Zakonodavnog vodiča u svoje pravo te hoće li svaka preporuka biti prihvaćena u cijelosti, djelomično ili se uopće neće prihvatiti.

---

⁵⁰ Preporuka 9. Ti su podaci: ime (tvrтка) LLE-a, poslovna adresa odnosno što preciznija geografska lokacija (za države u kojima poduzetnici nemaju standardnu poslovnu adresu ili ju ne odrede), identitet osobe koja provodi registraciju (to može biti osnivač društva, no i druga osoba, posrednik i sl.), imena osoba koje vode poslove društva i jedinstveni broj kojim se LLE pojavljuje u pravnom prometu (npr. OIB). Dakle, vidi se da se ne traže podaci o članovima LLE-a. To pitanje bilo je predmet dugotrajnih rasprava i prevladao je prijedlog onih delegacija koje su smatrale da bi to za mnoge poduzetnike u manje razvijenim državama bio nepotreban teret. Nisu prihvaćeni argumenti da informacija o članovima LLE-a može biti itekako odlučna u slučaju zlouporabe načelne neodgovornosti članova za obveze društva, osobito zbog toga što je istodobno prihvaćena preporuka po kojoj nema zapreke da članovi LLE-a budu i pravne osobe (preporuka 7 (b)). O tome više *infra*.

⁵¹ Preporuka 10 (a).

⁵² Primjerice, na to utječe i udio nepismenog stanovništva i okolnost da se poslovi sklapaju neformalno, pa i da poduzeća djeluju, a da ne budu registrirana, zapravo *via facti*.

⁵³ Preporuka 10 (b).

3. Članstvo u LLE-u

Krug osoba koje mogu biti članovi LLE-a nije ograničen prema preporukama Zakonodavnog vodiča. Dapače, preporuka određuje da je na državi koja uvodi LLE da odredi mogu li samo fizičke osobe biti članovi LLE-a ili to mogu biti i pravne osobe.⁵⁴ Pođe li se od toga da je LLE, već po mandatu koji je Radna skupina dobila, namijenjen za gospodarske subjekte koji su manji, a osobito za mikro, mala i srednja poduzeća u manje razvijenim državama, takvo je rješenje čudno i može se dvojiti o njegovoj i oportunističkoj i smislenosti. Ne bi se smjelo dogoditi da LLE postane oblik kojim, primjerice, multinacionalna poduzeća obavljaju gospodarsku djelatnost u nekim državama, a to je moguće ne postaviti se za to ograničenja nacionalnim pravilima o uvođenju LLE-a. Ono što se prilikom raspravljanja pokazalo gotovo zbudjujućim i iznenađujućim jest da takve mogućnosti većini delegacija (iako je bilo i brojnih disonantnih mišljenja) nisu bile ni sporne ni kontradiktorne prema temeljnim postavkama LLE-a. LLE može osnovati jedna ili više osoba te cijelo vrijeme postojanja mora imati barem jednog člana.⁵⁵

U skladu s osnovnom idejom stvaranja jednostavnog, transparentnog i lako upravljivog pravnog oblika za obavljanje gospodarske djelatnosti, preporuke polaze od toga da bi članovi u LLE-u imali jednaka prava (po glavama). No, oni u organizacijskim pravilima mogu odrediti drugačije.⁵⁶ Na pitanje jednakih prava ne utječu ni eventualno različiti ulogi članova u LLE, pod uvjetom da su ulogi uopće predviđeni organizacijskim pravilima. To znači da organizacijska pravila mogu predvidjeti uloge koji mogu ili ne moraju biti jednaki, ali ako se posebno ne odredi drugačije, iznosi uloga ne determiniraju prava članova; prava su jednaka, osim ako organizacijska pravila ne odrede to drugačije, u skladu s voljom članova LLE-a.

Shodno tome, jednaka prava članova znači da zapravo svaki član ima jedan glas, kada je riječ o donošenju odluka i upravljanju LLE-om. Jednako tako, svaki član sudjeluje u podjeli dobiti tako da svakom pripadne jednak dio. To nije određeno izričito tako, nego proizlazi iz preporuke kojom članovi sudjeluju u podjeli dobiti u skladu sa svojim pravima u LLE-u,⁵⁷ a kako su prava u načelu jednaka, znači da svaki član ima pravo na jednak udio u dobiti. Organizacijska pravila mogu predvidjeti drugačija rješenja. Tako članovi mogu slobodno urediti da glede donošenja odluka svaki član ima jednako pravo glasa, a da za pitanje

---

⁵⁴ Preporuka 7 (b).

⁵⁵ Preporuka 7 (a).

⁵⁶ Preporuka 11.

⁵⁷ Preporuka 22.

podjele dobiti vrijedi drugačije, na primjer da pravo na udio u dobiti bude proporcionalan odraz uloga člana u društvo.

Kako je više puta naglašeno, LLE ima obilježja i društva kapitala i društva osoba. Jedno od njegovih obilježja kojim ono blisko podsjeća na društvo osoba jest ograničena mogućnost prijenosa članstva. Određeno je da do prijenosa članstva može doći samo uz suglasnost ostalih članova LLE-a.⁵⁸ To je rješenje dispozitivno i članovi bi u organizacijskim pravilima mogli odrediti drugačije.

Član LLE-a može i istupiti iz LLE-a uz suglasnost, u dogovoru s ostalim članovima ili pak ako za to postoji važan razlog.⁵⁹ U svakom slučaju, član koji istupa iz LLE-a ima pravo na naknadu fer vrijednosti svog članstva (udjela) u LLE-u kroz razumno vrijeme, pri čemu se organizacijskim pravilima može odrediti drugačije⁶⁰ (na primjer, drugi način određivanja vrijednosti članstva, unaprijed odrediti kroz koje vrijeme ili u kojim mu se rokovima mora nadoknaditi vrijednost udjela itd.).

4. Vođenje poslova LLE-a i zastupanje LLE-a

Temeljna je postavka vođenja poslova LLE-a da članovi budu ti koji će i voditi njegove poslove. U tome smislu Zakonodavni vodič pravi razliku između odluka koje su u domeni članova zbog njihovog članskog statusa, a koje odluke donose osobe koje vode poslove (*managers*, zapravo direktori). U pravilu, ne odredi li se drugačije organizacijskim pravilima, svi članovi imaju ujedno i funkciju direktora. To je najjednostavniji način upravljanja LLE-om i on se primjenjuje uvijek, osim ako organizacijska pravila ne odrede drugačije, temeljem volje članova LLE-a.

Tako je moguće da poslove LLE-a vode (i) svi članovi), (ii) samo neki članovi, dok su ostali iz toga isključeni, (iii) svi članovi zajedno s osobama koje nisu članovi LLE-a („profesionalni menadžment“), (iv) samo neki članovi zajedno s osobama koje nisu članovi ili (v) isključivo osobe koje nisu članovi LLE-a.

⁵⁸ Preporuka 25 (a). U slučaju smrti nekog člana, ne bi došlo do prestanka LLE-a, nego se članstvo umrloga člana prenosi na nasljednike, u skladu s primjenjivim nacionalnim pravilima, (Preporuka 25 (b). To se čini racionalnim rješenjem kojim se nastoji održati LLE, umjesto da automatski dolazi do njegovog prestanka. Istodobno, kako je riječ o dispozitivnom rješenju, članovi mogu organizacijskim pravilima predvidjeti drugačije posljedice smrti nekog člana LLE-a.

⁵⁹ To je u skladu s načelom da se člana ne može siliti na članstvo, a da, čak i ako ne postoji suglasnost ostalih članova, stanje u društvu može biti takvo da član nikako ne želi više biti član (važan razlog, razuman razlog).

⁶⁰ Preporuka 26.

Glede toga, zapravo i nema razlike od različitih varijanti koje inače uobičajeno vrijede za različita društva kapitala u pojedinim državama. Bitna je razlika, međutim, u tome da je kao temeljno pravilo, koje se primjenjuje uvijek, osim ako članovi organizacijskim pravilima ne predvide drugo rješenje, određeno da poslove društva vode svi članovi LLE-a.⁶¹

Neovisno o tome tko vodi poslove društva, svi ili samo neki članovi, te neovisno o tome ima li LLE „profesionalni menadžment“, u isključivoj je nadležnosti članova društva da donose odluke o (i) izmjenama i dopunama organizacijskih pravila, (ii) pravilima o načinu vođenja poslova LLE-a (tko vodi poslove društva), (iii) tome kakva prava imaju članovi (ako svi članovi nemaju jednaka prava, koliko prava ima koji član), (iv) pitanjima unosa uloga u LLE, (v) preoblikovanju LLE-a i (vi) prestanku LLE-a.⁶² Preporuka je formulirana način da bi ona i u nacionalnom pravu kojim se uvodi LLE trebala biti kogentno pravilo. Uz to, organizacijska pravila mogu odrediti da su i druge odluke u nadležnosti članova.

Način na koji članovi donose odluke i uz koju većinu određuje se organizacijskim pravilima. No, ako organizacijska pravila o tome šute, nabrojene odluke koje su prisilno domena odlučivanja članova društva donose se jednoglasnom odlukom članova, dok se sve ostale odluke donose većinom glasova.⁶³ Zakonodavni vodič glede pitanja većina ne upušta se u određivanje vrste većine (apsolutna većina ili većina danih glasova, kako se tretiraju suzdržani glasovi itd.), iz čega bi trebalo zaključiti da se termin većine odnosi na običnu većinu glasova, tj. da predstavlja više glasova za od glasova protiv između onih koji su glasali. Pri tome, valja naglasiti da se ne uređuje ni pitanje kvoruma, pa su to sve pitanja koja se mogu pobliže urediti organizacijskim pravilima.

Kada je riječ o pitanjima koja ulaze u vođenje poslova društva,⁶⁴ ako poslove LLE-a vode svi njegovi članovi, odluke koje se tiču svakodnevnog poslovanja donose se većinom članova.⁶⁵ Ako poslove društva ne vode samo svi članovi LLE-a, tada osobe koje vode poslove LLE-a (to, u skladu s prije opisanim, mogu biti samo neki članovi LLE-a ili neki članovi LLE-a uz profesionalni menadžment ili samo profesionalni menadžment) odluke donose većinom glasova. To je osnovno dispozitivno pravilo, koje se može izmijeniti organizacijskim

---

⁶¹ Preporuka 14.

⁶² Preporuka 12.

⁶³ Preporuka 13.

⁶⁴ Pri tome se može upozoriti da Zakonodavni vodič ne određuje što se smatra vođenjem poslova, nego to prepušta ili nacionalnom pravu ili logičnom zaključivanju da su to sve one odluke koje ne čine isključivu nadležnost članova.

⁶⁵ Preporuka 15.

pravilima.⁶⁶

Ako poslove LLE-a ne vode isključivo svi njegovi članovi, tada osobe koje će voditi poslove (bili to samo neki članovi ili uz njih i osobe koje se nazivaju profesionalnim menadžmentom) imenuju članovi društva svojom odlukom koja se donosi uz običnu većinu. Na taj se način i opozivaju.⁶⁷ No, organizacijska pravila mogu predvidjeti i drugačije, na primjer da se takva odluka mora donijeti jednoglasno ili uz neku kvalificiranu većinu i slično.

Osobe koje nisu članovi LLE-a, a imenuju se kao profesionalni menadžment (direktori) moraju ispunjavati uvjete koji se za osobe na takvom položaju inače traže prema nacionalnom pravu.⁶⁸

U nadležnosti je osoba koje se imenuju kao profesionalni menadžment donošenje svih odluka koje se tiču poslovanja LLE-a, osim onih koje su temeljem prisilnog pravila u nadležnosti članova, kao i drugih odluka koje bi bile dane njima u nadležnost temeljem organizacijskih pravila.⁶⁹

Ovlast svih osoba koje vode poslove društva (kako profesionalnog menadžmenta tako i članova LLE-a koji vode njegove poslove) uključuje, pored ostalog, ovlast zastupanja LLE-a, i to bez ograničenja, osim ako bi se neka ograničenja odredila organizacijskim pravilima; no ta ograničenja vrijede prema trećima tek ako se dokaže da su treći za ta ograničenja znali odnosno da su o njima bili obaviješteni na odgovarajući način.⁷⁰ Obveza je svih osoba koje vode poslove društva da postupaju s dužnom pažnjom (*duty of care*) i lojalno u odnosu prema društvu (*duty of loyalty*),⁷¹ što znači da moraju postupati u interesu društva.

5. Prestanak LLE-a

Prestanak LLE-a određen je vrlo općenito i prepuštajući to pitanje uvelike nacionalnom pravu i volji članova koja se izriče kroz organizacijska pravila, kao što je uostalom i s većinom drugih pitanja. Određeno je da LLE prestaje kada nastupe okolnosti koje su predviđene organizacijskim pravilima, ako tako odluče članovi LLE-a, ako LLE više nema nijednog člana,⁷² na temelju sudske ili

---

⁶⁶ Preporuka 17 (b).

⁶⁷ Preporuka 16.

⁶⁸ Preporuka 18.

⁶⁹ Preporuka 17 (a).

⁷⁰ Preporuka 19.

⁷¹ Preporuka 20.

⁷² To je u skladu s preporukom 7 (a) da LLE mora imati barem jednog člana cijelo vrijeme svoga postojanja.

upravne odluke (prema nacionalnom pravu), kao i u nekom drugom slučaju koji predviđa nacionalno pravo. Poblizje pretpostavke i postupci u slučaju nastanka razloga za prestanak LLE-a morali bi biti predviđeni nacionalnim pravom.⁷³

Do formalnog prestanka LLE-a može doći i njegovim preoblikovanjem u neki drugi pravni oblik, predviđen nacionalnim pravom i u skladu s njegovim pravilima.⁷⁴ Ova je preporuka vođena idejom logičnog poslovnog ciklusa poduzeća da je moguće da njegovo poslovanje preraste ograničenja i logiku poslovanja u obliku LLE-a. Zakonodavni vodič ne daje poblizja pravila o tome, osim što naglašava potrebu da se u tom slučaju osigura adekvatna zaštita trećih osoba na koje se reflektiraju pravne posljedice preoblikovanja LLE-a u drugi pravni oblik. I za to su, međutim, odlučna pravila nacionalnog prava.

IV. UMJESTO ZAKLJUČKA – BUDUĆNOST LLE-a

Uloga UNCITRAL-a od njegovog osnivanja 1966. godine⁷⁵ u unifikaciji i progresivnoj harmonizaciji međunarodnog trgovačkog prava⁷⁶ ne može se ignorirati. Od početnog rada na područjima koja nesumnjivo čine „međunarodno trgovačko pravo“ rad UNCITRAL-a širi se i na one sfere međunarodne trgovine koje tek u kontekstu i vrlo široko shvaćeno čine međunarodno trgovačko pravo. Čini se da ima razloga tvrditi da je to slučaj i s radom UNCITRAL-a u vezi s mikro, malim i srednjim poduzećima. No, to ne znači da takvo djelovanje treba zanemariti ili kritizirati. Dapače, ako je to korisno za razvoj međunarodne trgovine i u skladu s ulogom UN-a u cjelini, nema razloga da se takvo djelovanje UNCITRAL-a ne potiče.

Čini se da je stvaranje Zakonodavnog vodiča za LLE značajan iskorak UNCITRAL-a na područje statusnog prava. Zakonodavni je vodič plod dugotrajnih rasprava, prijedloga i kontroverznih i posve oprečnih rješenja i u konačnici predstavlja skup kompromisa o većini pitanja. Dva su razloga zbog kojih se može dvojiti hoće li zakonodavni vodič zaživjeti u praksi i hoće li ga pojedine države prihvatiti. Prvi je razlog baš okolnost što sadržava toliko kompromisnih preporuka koje će, unatoč opredjeljenju da njegov rječnik bude neutralan i ne favorizira nijedno nacionalno rješenje, i dalje u mnogim državama biti neprihvatljive. To je stvarnost rada UNCITRAL-a na bilo kojem pravnom tekstu, bilo da je riječ o konvenciji, model-zakonu, zakonodavnom vodiču, na bilo kojem području. U tome smislu Zakonodavni vodič nije novina po metodologiji

⁷³ Preporuka 28.

⁷⁴ Preporuka 27.

⁷⁵ [https://undocs.org/en/A/RES/2205\(XXI\)](https://undocs.org/en/A/RES/2205(XXI)).

⁷⁶ https://uncitral.un.org/en/about/faq/mandate_composition/history (26. 9. 2021.).

donošenja, ali je njegov sadržaj (statusno pravo) novina u radu UNCITRAL-a. Drugi razlog nastavlja se na baš tu okolnost, da je riječ o području kojim se uređuje djelovanje pravnih subjekata za obavljanje gospodarskih djelatnosti. Tradicionalno je to domena nacionalnih prava, pa čak i iskustvo EU-a pokazuje koliko ima poteškoća u prihvaćanju jedinstvenih pravnih oblika poduzeća. Stoga je doista upitno hoće li LLE uopće biti prihvaćen od bilo koje države.

Unatoč tim dvojbama, valja pozdraviti i puki pokušaj stvaranja novog pravnog oblika poduzeća. On bi zbog svoje jednostavnosti, jasnoće i fleksibilnosti mogao biti prihvatljiv poduzetnicima koji potom mogu svojim utjecajem djelovati na države da se LLE uvede u nacionalno zakonodavstvo. Nema razloga da LLE ne bi bio pogodan novi oblik obavljanja gospodarske djelatnosti u Hrvatskoj. Donese li se takva načelna odluka, stvar je konkretne provedbe kako to učiniti: u posebnom propisu ili izmjenama ZTD-a, a potom valja odlučiti u kojoj mjeri odstupiti od inače primjenjivih rješenja koje Zakonodavni vodič odnosno njegove preporuke predviđaju kao dispozitivna.

LITERATURA

- Barbić, J., *Pravo društava, Knjiga prva, Opći dio*, 3. izd., Organizator, Zagreb, 2008.
- Barbić, J., *Pravo društava, Knjiga druga, Društva kapitala, svezak I, Dioničko društvo*, 7. izd., Organizator, Zagreb, 2020.
- Barbić, J., *Pravo društava, Knjiga druga, Društva kapitala, svezak II, Društvo s ograničenom odgovornošću*, 7. izd., Organizator, Zagreb, 2020.
- Jakšić, T.; Petrović, S., *Mogući pravci izmjena i dopuna hrvatskoga prava društava*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 37, br. 3, 2016., str. 1101 – 1048.
- Ribstein, L. E., *The Rise of the Uncorporation*, Oxford University Press, 2010.
- Robins, N., *The Corporation That Changed the World: How the East India Company Shaped the Modern Multinational*, Pluto Press, 2006.
- Micro, small and medium-sized enterprises; Legal questions surrounding the simplification of incorporation, UNCITRAL, 8 September 2014, A/CN.9/WG.1/WP.86
- Micro, small and medium-sized enterprises; Features of simplified business incorporation regimes, UNCITRAL, 10 December 2013, A/CN.9/WG.1/WP.82.

Possible Alternative Legislative Models for Micro and Small Businesses; Submissions from Italy and France, UNCITRAL, 9 September 2014, A/CN.9/WG.I/WP.87

https://uncitral.un.org/en/texts/msmes/legislativeguides/business_registry

Selected activities of international and intergovernmental organizations to promote micro, small and medium-sized enterprises, UNCITRAL, 4 December 2013, A/CN.9/WG.I/WP.81

Access to credit for micro, small and medium-sized enterprises (MSMEs), UNCITRAL, 28 July 2021, A/CN.9/WG.I/WP.124.

Best practices in business registration, 5 September 2014, A/CN.9/WG.I/WP.85.

Micro, small and medium-sized enterprises Legal questions surrounding the simplification of incorporation, 8 September 2014, A/CN.9/WG.I/WP.86.

Reducing the legal obstacles faced by micro, small and medium-sized enterprises (MSMEs), 12 August 2015, A/CN.9/WG.I/WP.92.

Micro, small and medium-sized enterprises Draft model law on a single-member business entity, 5 September 2014, A/CN.9/WG.I/WP.86/Add.1.

Observations by the Government of Colombia, 2 December 2013, A/CN.9/WG.I/WP.83.

Draft Legislative Guide on an UNCITRAL Limited Liability Organization, 25 July 2016, A/CN.9/WG.I/WP.99 i A/CN.9/WG.I/WP.99/Add.1.

Draft Legislative Guide on an UNCITRAL Limited Liability Organization, 24 July 2018, A/CN.9/WG.I/WP.112.

Draft Legislative Guide on an UNCITRAL Limited Liability Organization, 16 January 2019, A/CN.9/WG.I/WP.114.

Draft Legislative Guide on an UNCITRAL Limited Liability Organization, 30 July 2019, A/CN.9/WG.I/WP.116.

Draft Legislative Guide on an UNCITRAL Limited Liability Organization, 15 January 2020, A/CN.9/WG.I/WP.118.

Draft Legislative Guide on an UNCITRAL Limited Liability Organization, 30 November 2020, A/CN.9/WG.I/WP.122.

Summary

Siniša Petrović*

THE WORK OF UNCITRAL ON A NEW COMPANY FORM (AS A RESPONSE TO THE ANACHRONISM OF COMPANY LAW)

The paper analyses the proposed new legal form of a company – limited liability enterprise – which is the result of the work of UNCITRAL Working Group I (micro, small and medium-sized enterprises). Following the recommendations of the UN General Assembly, UNCITRAL commenced its activities at the meeting of the Working Group held in 2014. Over the course of several sessions until 2021, the Working Group adopted two major instruments: Legislative Guide on Key Principles of Business Registry and Legislative Guide on Limited Liability Enterprises. The latter document attempts to encourage states to introduce into their national legislations a new, hybrid legal form of a legal entity primarily intended to pursue commercial activities. This new legal entity would primarily be suitable for developing countries in which a large number of enterprises operate in the informal sector of the economy, i.e. they are not registered. This poses a risk for both enterprises and states when they perform their business activities. The aim is, therefore, to create incentives for their transfer from the informal to the formal economy.

Keywords: limited liability enterprise (LLE), commercial company, small to medium sized enterprises, UNCITRAL

---

* Siniša Petrović, Ph. D., Professor, Faculty of Law, University of Zagreb, Trg Republike Hrvatske 14, 10000 Zagreb; sinisa.petrovic@pravo.hr;
ORCID ID: orcid.org/0000-0001-9934-891X